

Radionica

Edukacija u AKM-zajednici – lokalno i/ili globalno

Priredili

Jelena Hotko

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb
j.hotko@hismus.hr

Ana Filep

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb
a.filep@hismus.hr

Hrvoje Stančić

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
hstancic@ffzg.hr

Radionica pod nazivom Edukacija u AKM-zajednici – lokalno i/ili globalno, koja je održana 27. studenog 2014. u poslijepodnevnom terminu 18. AKM-ova skupa, druga je radionica u povijesti AKM-a na temu edukacije. S obzirom na zajedničku temu skupa, odabrana je radionica trebala pobliže predstaviti edukaciju u baštinskim ustanovama široj AKM-zajednici i zainteresiranim pojedincima, sudionicima skupa, te pokušati odgovoriti na pitanje mogu li baštinske ustanove prilagoditi svoje edukativne programe lokalnoj i globalnoj zajednici te na koji način.

Radionica je bila koncipirana u dva dijela, teorijskom i praktičnom, a osim voditelja radionice sudionicima su se odabranim edukativnim programima i preglednim predavanjima obratili i njihovi gosti. Na radionici je sudjelovalo ukupno devet predavača koji su održali šest izlaganja, a koja su predstavljena i u praktičnom dijelu radionice – što znači da su programi predstavljani u dva (tematski povezana, ali vremenski odvojena) dijela –

teorijskom i praktičnom, kao i u završnoj raspravi. Sudionici su se stoga periodički izmjenjivali na radionicama kako bi mogli sudjelovati u što većem broju programa. Više detalja o pojedinačnim programima donosimo vam u zasebnim radovima predavača i voditelja radionica.

Prilog 1.

Radionica o osnovnim
metodama zaštite knjižnične
građe i arhivskoga gradiva:
primjer pedagoške aktivnosti
za studente u Arhivu

Ana Garić

agaric@ffzg.hr

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Denis Kos

dkos@ffzg.hr

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Hrvoje Stančić

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
hstancic@ffzg.hr

Primjer radionice koji se pojašnjava u ovom radu rezultat je projektne nastave koja se odvijala na završnoj godini diplomskoga studija, u akademskoj godini 2013./2014. Na kolegiju Upravljanje informacijama i znanjem studenti Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti dobili su zadatak osmisliti samostalni projekt. Zadatak izrade projekta bio je osmišljavanje korisne i vrijedne ponude za studente, odnosno identifikacija određenog problema koji bi se mogao riješiti projektom. Studenti su svoje idejne pro-

jekte mogli prijaviti za potporu studentskim udrugama te uz njihovu pomoć i provesti sam projekt.

Jedan od uspješno planiranih i izvedenih projekata bio je projekt skupine studenata arhivistike i bibliotekarstva pod nazivom „Radionica o osnovnim metodama zaštite knjižnične građe i arhivskoga gradiva“. Uvidom u program Informacijskih znanosti na preddiplomskoj razini studija te smjerova Arhivistika i Bibliotekarstvo na diplomskom studiju utvrđeno je da se studenti o zaštiti arhivskoga gradiva i knjižnične građe obrazuju isključivo na teorijskoj razini. Nadalje, na temelju razgovora sa studentima pokazalo se da studenti tijekom obvezne stručne prakse vrlo rijetko dolaze u priliku usvojiti osnovne vještine zaštite u praktičnom smislu. Studenti organizatori radionice uočili su stoga potrebu izobrazbe studenata u aspektu primjene metoda zaštite arhivskoga gradiva i knjižnične građe te su svojim projektnim prijedlogom, tj. radionicom, željeli odgovoriti na tu potrebu. Opći cilj radionice bila je je izobrazba studenata arhivistike i bibliotekarstva za primjenu osnovnih praktičnih vještina zaštite knjižnične građe i arhivskoga gradiva. Izrada i ostvarenje projekta omogućili su uključivanje studenata u promišljanje studijskoga programa, a time posredno i u proces osiguravanja kvalitete studija.

Studenti odgovorni za provedbu radionice u suradnji s Klubom studenata informacijskih znanosti (KSIZ) uspostavili su kontakt sa Središnjim laboratorijem za konzervaciju i restauraciju pri Hrvatskom državnom arhivu. Zajedno s voditeljicom laboratorija mr. sc. Tatjanom Mušnjak oblikovan je program radionice. S obzirom na dogovoreni program, predviđeni ishodi radionice bili su sljedeći:

- ◆ studenti će znati nabrojati osnovne alate i materijale koji se koriste u zaštiti knjižnične građe i arhivskoga gradiva
- ◆ studenti će moći pravilno rukovati knjigama iz perspektive zaštite knjižnične građe i arhivskoga gradiva
- ◆ studenti će moći zaštititi građu omatanjem knjiga zaštitnom folijom
- ◆ studenti će moći izraditi kutiju za zaštitu knjige
- ◆ studenti će moći očistiti papir
- ◆ studenti će moći izvoditi postupak folijacije
- ◆ studenti će moći izraditi arhivsku kutiju.

Ciljna skupina radionice bili su studenti završnih godina studija Arhivistika i Bibliotekarstvo. U svrhu informiranja studenata o radionici izrađen je plakat s osnovnim informacijama o mjestu i vremenu održavanja radionice te načinu prijave. Radionica je održana u travnju 2014. u Središnjem laboratoriju za konzervaciju i restauraciju pri Hrvatskom državnom arhivu koji je osigurao sva potrebna materijalna sredstva i stručno vođenje programa radionice. Na radionici je sudjelovalo ukupno 15 studenata. Studenti su na radionici imali priliku samostalno isprobati određene postupke zaštite gradiva kao što su izrada zaštitne kutije za knjige, izrada arhivske kutije, čišćenje papira, omatanje knjiga zaštitnom folijom te folijacija predmetnoga gradiva.

Na kraju radionice koja je trajala 90 minuta studenti su uz pomoć evaluacijskih listića izrazili svoje zadovoljstvo radionicom. Prema rezultatima evaluacije, svi sudionici bili su u potpunosti zadovoljni organizacijom radionice te su ju ocijenili zanimljivom i korisnom za studij. U prilog tim ocjenama idu i dodatni komentari sudionika poput sljedećih:

- ◆ „Izvrсна radionica, puno hvala organizatorima. Nadam se da će buduće generacije imati više ovakvih radionica.“
- ◆ „Odlična radionica i bilo bi super kada bi organizirali i posjete arhivu na druge odjele.“
- ◆ „Vrlo zanimljiva i korisna radionica za studente Arhivistike i Bibliotekarstva.“

Opisana radionica primjer je uspješne suradnje studenata Arhivistike i studenata Bibliotekarstva koji su prepoznali zajedničko područje interesa s obzirom na sličnosti studijskih programa i budućeg zanimanja. Suradnja studenata Arhivistike i Bibliotekarstva može biti podloga za razne druge aktivnosti koje mogu povezati studente tih smjerova i time obogatiti njihovo znanje i vještine. Potreba i interes za time postoje, no potporu za organiziranjem takvih aktivnosti i događanja moraju pružiti i arhivi i knjižnice. To je izvrstan način povezivanja tih institucija s fakultetima i prilika za bolje upoznavanje budućih mladih stručnjaka s njihovim budućim zanimanjem.

Prilog 2.

Kartografska radionica „Čitajmo karte“ (globalno i lokalno)

Mirjana Jurić

Hrvatski državni arhiv, Odsjek za novije arhivsko gradivo, Zagreb
mjuric@arhiv.hr

Cilj je rada predstaviti kartografsku radionicu za djecu kojom se promovira kartografska baština Hrvatskoga državnog arhiva. Radionica prati Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, odnosno usklađena je s Nastavnim planom i programom za osnovnu školu za predmet priroda i društvo od 1. do 4. razreda osnovne škole. Svrha radionice jest primjena usvojenog znanja iz svakodnevnog života (svakodnevna geografija) i predmeta priroda i društvo, odnosno razvijanje šire kartografske pismenosti potrebne u budućem obrazovanju kroz predmet zemljopis od 5. razreda osnovne škole. Zbog bogatog sadržaja koje nudi kartografsko gradivo (stare i nove karte i planovi), kartografska radionica primjenjiva je ne samo na djecu već i na širu javnost jer nudi mogućnost čitanja karata i planova na drukčiji način, korištenje prilagođenih edukativnih kartica, materijala i radnih listića te upoznavanje kartografske baštine, ali i nudi mogućnost poboljšavanja kartografske percepcije i orijentacije uopće. Osim primjene radionice globalno (namijenjena je različitim uzrastima i različitim profilima korisnika), obrazlaže se i načelo na kojem počiva radionica – načelo od globalnog prema lokalnom na primjeru poboljšanja kartografske percepcije kod djece nižih razreda osnovne škole i predškolskih ustanova – kao dobra priprema za predmet zemljopis od 5. razreda osnovne škole koji je koncipiran od globalnog prema lokalnom. Za prezentaciju na AKM-u izabrana je tematska kartografska radionica „Izradimo plan izmišljenog/stvarnog naselja upotrebom starih katastarskih simbola“, primjenljiva i globalno i lokalno.

Uvod

Kartografsko gradivo koje se čuva u Hrvatskom državnom arhivu čine karte i planovi iz razdoblja između prve polovice 16. i kraja 20. stoljeća i vrijedna su rukopisna i tiskana kulturna baština upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske kao pokretno kulturno dobro.¹ Karte su vizualno atraktivne i njihov se sadržaj ne otkriva na isti način kako se otkriva sadržaj nekog pisanog dokumenta (čitanjem tog dokumenta, a preduvjet je za to usvojena vještina čitanja i čitanja s razumijevanjem), već detaljnom analizom i identifikacijom ucrtanih simbola i dobrom orijentacijom na papiru, što ih samim time čini teže „čitljivima“ u odnosu na pisani dokument. Upravo je ta činjenica bila izazov i poticaj da osmislim radionicu u kojoj bi se koristile stare i nove karte i planovi s ciljem poticanja izražavanja kreativnosti kod djece, poboljšavanja njihove kartografske percepcije i učenja kako „pročitati“ kartu na zabavan način kroz prilagođene edukativne materijale, igre i prezentaciju.

Kartografska radionica – načelo od globalnog prema lokalnom (za djecu predškolske dobi i nižih razreda osnovne škole)

Kartografska radionica namijenjena je predškolskoj djeci kao dodatna aktivnost i školskoj djeci kao izvanškolska aktivnost te je usklađena s Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje koji u predškolskom odgoju i obrazovanju predviđa nekoliko razvojnih ciklusa²:

- ◆ prvi ciklus – od šest mjeseci do jedne godine života
- ◆ drugi ciklus – od prve do treće godine života
- ◆ treći ciklus – od treće godine do polaska u osnovnu školu.

1 Ministarstvo kulture Republike Hrvatske [citirano: 2015-12-02]. Dostupno na: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=101079845> ; Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 89/2011.

2 Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje [citirano: 2015-20-2-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

U navedenom kurikulumu temeljna struktura predškolskog kurikuluma podijeljena je na tri područja u kojima dijete stječe kompetencije:

- ◆ ja (slika o sebi)
- ◆ ja i drugi (obitelj, druga djeca, uža društvena zajednica, vrtić i lokalna zajednica)
- ◆ svijet oko mene (prirodno i šire društveno okružje, kulturna baština, održivi razvoj).³

Upravo u području „svijet oko mene“ kartografska radionica može naći svoju primjenu i realizaciju, s naglaskom da je namijenjena djeci koja su u trećem razvojnom ciklusu prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu (od 3 godine do polaska u školu, najbolje primjenljivo za djecu od 5 do 6 godina). Dobar primjer realizacije područja „svijet oko mene“ predstavlja predškolski program Montessori⁴ za djecu od 3 do 6 godina koji, među ostalim, obuhvaća područje kozmičkog odgoja (zemljopis, kulturu, povijest, umjetnost i znanost).⁵ Praktično to znači da djeca percipiraju svoje mjesto u svijetu i realizira se načelo od globalnog prema lokalnom, što je izuzetno važno u primjeni tog predznanja u predmetu priroda i društvo i prilikom prvih susreta s kartama i geografskim pojmovima u nižim razredima osnovne škole. Upravo je kartografska radionica HDA osmišljena po načelu od globalnog prema lokalnom na način da predškolska djeca doživljavaju/ usvajaju veliku sliku prostora oko sebe (svijet, kontinenti, globus, kopno, vode) s postupnim uvođenjem detalja (zemlje, rijeke, planine, kulture, gradovi, specifičnosti). Kako djeca od najranije dobi kroz igru i nesvjesno percipiraju prostorne odnose oko sebe (svakodnevna geografija), tako je ova radionica praktična primjena onog što nesvjesno percipiraju i doživljavaju.

3 Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje [citirano: 2015-20-2-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

4 Maria Montessori (Chiaravalle (Ancona), Italija, 31. kolovoza 1870. – Noordwijk, Nizozemska, 6. svibnja 1952.) – talijanska pedagoginja, liječnica, tvorac pedagoške metode Montessori koja djecu vidi kao kompetentne osobe, sposobne za donošenje vlastitih odluka, promatra djecu u okruženju kao osnovu za stalni razvoj kurikuluma i uvođenje zadaća i vježbi za razvoj vještina i stjecanje znanja te prilagođavanje prostora, namještaja i edukativnih materijala djeci uz mogućnost kreiranja zasebnog svijeta za svako dijete. Hrvatsko montessori društvo. [citirano: 2015-21-02]. Dostupno na: http://www.hrmdrustvo.hr/odgojna_podrucja.html

5 Hrvatsko montessori društvo [citirano: 2015-21-02]. Dostupno na: http://www.hrmdrustvo.hr/odgojna_podrucja.html

Cilj je da predškolska djeca kroz radionicu steknu i razviju prve vještine čitanja karata, povezivanja sadržaja na karti s prostorom oko sebe (kopno, voda), samostalno promišljaju i zaključuju (osnovno snalaženje na karti) i osamostaljuju se u obavljanju tih aktivnosti kroz razne igre i zadatke u radionici (oslobađanje od straha zbog nemogućnosti čitanja karata).

Organizacija nastave geografije u Hrvatskoj slična je kao i u ostalim europskim državama, dakle nastava je u nižim razredima osnovne škole organizirana kao integrirani predmet te kao samostalni predmet u višim razredima osnovne škole, odnosno u gimnazijama i srednjim strukovnim školama⁶, a što je propisano Nacionalnim okvirnim kurikulumom, odnosno nastavnim planom i programom za osnovnu školu.⁷ Nacionalni okvirni kurikulum određuje tri odgojno-obrazovna ciklusa s ciljem razvoja sposobnosti snalaženja (orijentacije) u prostoru i razvoj kartografske pismenosti za sve odgojno-obrazovne cikluse:

- ◆ I., II., III. i IV. razred osnovne škole
- ◆ V. i VI. razred osnovne škole
- ◆ VII. i VIII. razred osnovne škole

Integrirani predmet priroda i društvo u nižim razredima osnovne škole (1.-4. razred) ujedinjuje sadržaj različitih znanstvenih područja, prirodoslovnih i društvenih (kemije, fizike, biologije, geografije, povijesti, hrvatskoga jezika, informatike...) te je uvod u kasnije nadograđivanje tih sadržaja u višim razredima osnovne škole.⁸ Sagledavajući teme koje se obrađuju po razredima, a odnose se na prve kartografske pojmove, ukratko se mogu izdvojiti slijedeće:

- ◆ moje mjesto i svijet oko mene (uži promatrani prostor: škola, put do škole, upoznavanje svog mjesta, zavičaj (1. i 2. razred)
- ◆ karta, plan (uži promatrani prostor: Hrvatska i zavičaj, strane svijeta, moja županija, kulturno-povijesni spomenici zavičaja (3. razred)

6 Curić, Z.; Vuk, R.; Jakovčić, M. Kurikulumi geografije za obvezno obrazovanje u 11 europskih država – komparativna analiza. // *Metodika* 15 8, 2 (2007), str. 462.

7 Nastavni plan i program za osnovnu školu, Republika Hrvatska. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. [citirano: 2015-20-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>

8 Nastavni plan i program za osnovnu školu, Republika Hrvatska. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. [citirano: 2015-20-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>

- ◆ karta, plan (uži promatrani prostor: Hrvatska i zavičaj, susjedne zemlje (4. razred).⁹

Predmet priroda i društvo omogućuje učenicima upoznavanje čovjekova prirodnog i društvenog okruženja (obitelj, razred, škola, mjesto, zavičaj, država), istraživanje i upoznavanje zavičajne posebnosti te razvijanje sposobnosti snalaženja u prostoru i vremenu na razini zavičaja (načelo od lokalnog prema globalnog na razini uže promatranog prostora). Kartografska radionica HDA u nižim razredima predstavlja izvannastavnu aktivnost koja bi olakšala i produbila usvojeno znanje, integrirala bi se kao praktični rad i slijedila nastavni program prirode i društva. Radi se o kombinaciji praktične primjene usvojenog znanja iz predmeta prirode i društva i novih kartografskih pojmova te boljeg shvaćanja prostornih odnosa u širem prostornom kontekstu (svijet, Europa), a onda i u užem (zavičaj), kao i usvajanje prostora oko sebe: Hrvatska u odnosu na ostale države, kontinente, svijet (globalno prema lokalnom). Cilj tako prilagođene radionice jest da djeca korištenjem edukativnih materijala, starih i novih karata uče o načinu izrade karata kroz povijest, različitim načinima prikazivanja simbola na kartama kroz povijest, prepoznavanje i uočavanje razlika užeg (Hrvatska) i šireg prostora (Europa, svijet) na starim i novim kartama te poboljšanje njihove kartografske percepcije i svladavanje čitanja starih i novih karata. Sudjelovanjem na različitim tematskim kartografskim radionicama koje su prilagođene prvom, drugom, trećem ili četvrtom razredu, djeca usvajaju nove kartografske pojmove, ovladavaju vještinom snalaženja na karti šireg prostora, pobuđuje im se interes za karte, poboljšava kartografska pismenost potrebna u uočavanju pojava, procesa u prostoru, uči ih se kako čitati simbole na kartama koji su sredstvo izražavanja i koji na karti pružaju informacije o položaju, geografskim obilježjima u prostoru, a sve na primjerima starih i novih karata. Na taj način uči ih se samostalnom promišljanju i zaključivanju, uočavanju promjena, sličnosti i razlika na starim i novim kartama, potiče ih se na kognitivno razmišljanje i shvaćanje širih prostornih odnosa te olakšava kasnije uključivanje u predmet zemljopis. Radionica za niže razrede osnovne škole time predstavlja dobru dopunu predmetu pri-

⁹ Nastavni plan i program za osnovnu školu, Republika Hrvatska. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. [citirano: 2015-20-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>

roda i društvo, a ujedno se učenike upoznaje i razvija im se svijest o očuvanju materijalne i duhovne povijesno-kulturne baštine Republike Hrvatske na primjeru sačuvanoga kartografskoga gradiva.¹⁰

Geografija – načelo od globalnog prema lokalnom (za djecu viših razreda osnovne škole)

Nastava geografije uvodi se u 5. razredu osnovne škole, a prva predznanja i neke geografske pojmove djeca su stekla iz integriranog predmeta priroda i društvo koji se u 5. razredu dijeli na geografiju, povijest i prirodu. Geografija se izvodi do 8. razreda i povezana je s prirodoznanstvenim skupinama predmeta te s ostalim nastavnim predmetima u cilju stvaranja cjelovite slike svijeta, a program je zamišljen tako da se kreće od manje složenog prema složenijem (od globalnog prema lokalnom).¹¹ Sagledavajući teme koje se obrađuju po razredima, a potvrđuju načelo od manje složenog prema složenijem, ukratko možemo izdvojiti sljedeće:

- ◆ od manje složenoga prema složenijem (od tema o planetu Zemlji i geografskim kartama, tema o sastavnicama prirodne osnove (5. razred)
- ◆ teme o stanovništvu i gospodarske teme vezane uz kontinente (Azija, Afrika, Amerika, Australija, Oceanija, polarni krajevi (6. razred)
- ◆ teme vezane uz opća obilježja Europe te pregled po državama i suvremena obilježja Europe (7. razred)
- ◆ geografske karte i orijentacija, o Republici Hrvatskoj (8. razred)

Upravo teme i načelo po kojem je zamišljen program izvođenja nastavnog predmeta geografija u višim razredima osnovne škole, prvi geografski pojmovi koji se svladavaju u nižim razredima osnovne škole i svakodnevna geografija koju djeca nesvjesno percipiraju od najranije dobi (treći razvojni

10 Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje [citirano: 2015-20-2-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

11 Nastavni plan i program za osnovnu školu, Republika Hrvatska. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. [citirano: 2015-20-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>

ciklus predškolske dobi), dobar su preduvjet za osmišljavanje i realizaciju izvannastavne aktivnosti tijekom koje bi djeca kroz igru usvajala prve geografske pojmove, koristila geografsku analizu (širi prostor – uži prostor) i od najranije se dobi kartografski opismenjivala. Radionica je primjer razvijanja kartografske pismenosti i percepcije djece od globalnog prema lokalnom te prihvaćanja osnovnih kartografskih pojmova koji se ne usvajaju sasvim u predškolskim ustanovama i nižim razredima osnovne škole.¹² Kako je radionica zamišljena kao igra u kojoj sudjeluju djeca predškolske dobi (5-6 godina) te u nižim razredima osnovne škole (7-11 godina), tako se nesvjesno usvajaju pojmovi o globalnom čija primjena izgledno rezultira boljim uključivanjem u integrirani predmet priroda i društvo, kasnije zemljopisa, te im olakšava predodžbu pojma zavičaja (lokalno) u odnosu na svijet (globalno).

Radionica na AKM-u

Na AKM-u je bilo zamišljeno da sudionici sudjeluju na tematskoj kartografskoj radionici pod nazivom „Izradimo plan izmišljenog/stvarnog naselja upotrebom starih katastarskih simbola“. Sudionici su se tijekom te radionice upoznali s prvom sustavnom katastarskom izmjerom koja je na području kraljevina Hrvatske i Slavonije realizirana u razdoblju 1847.-1877. i tijekom koje je nastala vrijedna katastarska baština koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu. Cilj radionice bio je upoznati polaznike sa starim katastarskim simbolima koji su se koristili na starim katastarskim planovima i potaknuti ih da sami pokušaju izraditi izmišljeno ili stvarno naselje upotrebljavajući upravo stare katastarske simbole za kulture (voćnjak, vinograd, livada, pašnjak, šuma, vrt, oranica...), objekte (kuće, mostovi, ceste) i vodotoke. Ta tematska radionica namijenjena je široj javnosti i različitim dobnim skupinama. Dokaz da se može primijeniti globalno jest i kasnije održana Noć muzeja 2015. godine u Vukovaru u organizaciji Hrvatskog državnog arhiva, Državnog arhiva u Vukovaru i Muzeja grada Vukovara kada je ta tematska radionica bila dio cjelonoćne aktivnosti i na njoj su sudjelovala predškolska djeca, djeca polaznici osnovne i srednje škole, pa i odrasli.

12 Iznimka su predškolske ustanove i osnovne škole koje rade po nekom posebnom programu, kao što je npr. program Montessori, odnosno entuzijazam odgajatelja/odgajateljica u predškolskim ustanovama da dodatnim programima obogate program.

Fotografija 1. i Fotografija 2. Noć muzeja 2015. u Vukovaru, tematska kartografska radionica „Izradimo plan izmišljenog/stvarnog naselja upotrebom starih katastarskih simbola“

Zaključak

Kartografska radionica HDA prva je takva radionica u organizaciji jedne kulturne ustanove u Hrvatskoj i namijenjena je djeci predškolske i školske dobi (I.-IV. razred osnovne škole), ali i za više razrede kroz izvođenje tematskih radionica. Tom radionicom djeca se upoznaju s povijesno-kulturnom baštinom HDA (kartografska i katastarska sačuvana pisana i tiskana baština), a radionica predstavlja kombinaciju praktične primjene nesvjesno percipirane svakodnevne geografije, usvojenog znanja iz predmeta prirode i društva i novih kartografskih pojmova te boljeg shvaćanja prostornih odnosa u širem kontekstu. Primjer je razvijanja kartografske pismenosti s osnovnim ciljem da djeca ranije prihvate karte kao sredstvo vizualnog predočavanja prostora i upoznaju se sa simbolima kao sredstvom izražavanja na karti te da se time pripreme i nauče lakšem svladavanju vještine snalaženja na karti i „čitanja“ karata.

Literatura

Curić, Z.; Vuk, R.; Jakovčić, M. Kurikulumi geografije za obvezno obrazovanje u 11 europskih država – komparativna analiza. // *Metodika* 15 8, 2 (2007), str. 444-466.

Hrvatsko kartografsko društvo, dječja kartografija [citirano: 2015-25-2-02]. Dostupno na <http://www.kartografija.hr/djecja-kartografija.hr.html>

Hrvatsko montessori društvo. [citirano: 2015-21-02]. Dostupno na: http://www.hrmdrustvo.hr/odgojna_podrucja.html

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje [citirano: 2015-20-2-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

Nastavni plan i program za osnovnu školu, Republika Hrvatska. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. [citirano: 2015-20-02]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=14181>

Mirjana Jurić

Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 89/2011.

Prilog 3.

Park Maksimir; lokalno djelovanje za globalno razvijanje svijesti

Biljana Janev Hutinec

Javna ustanova „Maksimir“, Zagreb
strucnivotitelj@park-maksimir.hr

Nika Dolenc

Javna ustanova „Maksimir“, Zagreb
info@park-maksimir.hr

Uvod

Javna ustanova „Maksimir“ osnovana je 1994. godine Odlukom o osnivanju Javne ustanove „Maksimir“ (*Službeni glasnik Grada Zagreba*, 12/94, 23/03, 20/05 i 3/14) koju je temeljom odredbi Zakona o zaštiti prirode donijela Gradska skupština Grada Zagreba. Osnivač i vlasnik ustanove je Grad Zagreb. Djelatnost ustanove jest zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih područja Grada Zagreba s ciljem zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanje neometanog tijeka prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara te nadzor uspostave uvjeta i provođenja mjera zaštite prirode. Jedna od djelatnosti ustanove jest održavanje predavanja za učenike i studente na otvorenom, kao i za uzraste predškolske dobi i širu publiku, o biološkoj raznolikosti, povijesno-kulturnim značajkama i vrijednostima Parka „Maksimir“ i ostalih zaštićenih područja Grada Zagreba. Edukacija predstavlja jedan od važnih načina zaštite prirode i potiče osviještenost o prirodnim i kulturnim vrijednostima. Edukacijom se naglašava važnost očuvanja prirode i kulturnog nasljeđa kao osnove ljudskog postojanja. Ona pruža saznanja o prirodnim procesima i kulturnoj baštini, stvara osjećaj

poštovanja prema prirodi, izgrađuje svijest o potrebi zaštite prirode te skreće pozornost na moguće prijetnje koje narušavaju prirodnu ravnotežu. Bogatstvo kulturno-povijesnih spomenika i sakralnih objekata svjedoči o ljudskom postojanju i djelovanju na području Parka te pruža mogućnost upoznavanja s kulturnim nasljeđem, a bogata nematerijalna kulturna baština obiluje pričama i događajima. Edukacija o okolišu i potrebi zaštite prirode potiče posjetitelje na razumijevanje i osobni razvoj te na učvršćivanje veze sa svojim neposrednim okolišem. Park „Maksimir“ zbog svoga položaja i mogućnosti odvijanja edukativnih programa predstavlja mjesto gdje se poruka zaštite prirode unutar cjelokupnog sustava može prenijeti velikom broju posjetitelja, stoga je i izuzetno pogodan za programe takve vrste. Jedan od ciljeva Javne ustanove „Maksimir“ jest potaknuti građane na spremnost za sudjelovanje i rad na postizanju i održavanju ravnoteže između kvalitete života i kvalitete okoliša i prirode u cijelosti. To se postiže ulaganjem u edukativne programe, posebice mladih ljudi, koji će posljedično razumjeti načela i praktične aktivnosti u upravljanju prirodnim resursima i ekologijom te će se ponašati u skladu sa zaštitom prirode i okoliša. Osnovni cilj edukativnih programa u zaštićenim područjima jest razvoj pojedinaca u smislu zaštite prirode i okoliša. Iz tog osnovnog cilja proizlaze neki opći ciljevi kao što je bogaćenje iskustva, podizanje opće razine znanja o važnosti očuvane prirode, izgradnja pozitivnih sustava vrijednosti prema okolišu, osposobljavanje za kritičko mišljenje, buđenje zainteresiranosti za čuvanje okoliša te prenošenje odgovornosti na obitelj i širu zajednicu. Edukacija se provodi izravno, putem edukativnih programa namijenjenih djeci osnovnoškolske dobi, sustavnim opažanjem kroz igru, aktivnim učenjem te grupnim i samostalnim radom kroz koji se djeca upoznaju s prirodnim i kulturnim vrijednostima zavičaja na primjeru Parka. Kako se program odvija u vrlo ugodnom prirodnom ambijentu i u vedroj atmosferi, pozitivna emocionalna uzbuđenost još više doprinosi trajnosti stečenog znanja. Osim ostvarivanja zadaća nastave, takav način rada omogućuje promicanje zaštićenih prirodnih vrijednosti, edukaciju o održivom razvoju zaštićenih područja te o važnosti očuvanja biološke raznolikosti kako bi se povećala senzibiliziranost za zaštitu prirode.

Lokalno djelovanje

Svojim temeljnim postavkama Park „Maksimir“ jedinstveno je gradsko područje koje omogućuje zornu obradu, uvježbavanje i ponavljanje brojnih tema iz prirode i društva u izvornoj stvarnosti. U samom Parku učenici mogu vidjeti i doživjeti primjenu praktičnih znanja propisanih Nastavnim planom i programom za osnovne škole, čime se znatno povećava razumijevanje smislenosti učenja kod djece, a stečena znanja postaju primjenjiva. S obzirom na potrebu cjelovitog spoznavanja i osmišljavanja okoline, integrirani način poučavanja nametnuo se kao logičan izbor. Svaki obrazovni program uključuje nastavne teme iz dva ili više nastavnih predmeta. Pri osmišljavanju programa odabrane su aktivnosti koje omogućuju usvajanje ključnih pojmova i obrazovnih postignuća propisanih Nastavnim planom i programom za svaku uključenu temu. Aktivno učenje s puno praktičnog rada, igre i istraživačkih aktivnosti omogućuje učenicima stjecanje iskustva. S programima edukacije djece školskog uzrasta ustanova je započela 2008. godine i od tada do danas bilježi stalan porast dolazaka. Godišnje edukativne programe Parka „Maksimir“ posjeti oko 5000 djece.

Globalno podizanje svijesti

Kako je Park „Maksimir“ mjesto koje posjećuje velik broj građana grada Zagreba, cijele Hrvatske, ali i drugih zemalja, on predstavlja idealno mjesto koje može prenijeti poruku o potrebi zaštite i valorizacije prirodne i kulturne baštine. Utjecajem lokalne razine mijenja se ona globalna. Upravo se to željelo predstaviti sudjelovanjem na radionici 18. AKM-ova skupa u Rovinju 2014. godine, gdje su se prikazali načini provođenja edukacije te je kroz dva programa, *Tragovi oko nas* i *Pametni vodič*, svim zainteresiranima omogućeno iskustveno sudjelovanje. Pokazano je da se na jednostavan, zabavan, kreativan, ali i suvremen način, uključujući u interpretaciju dostignuća moderne tehnologije koje su nam na raspolaganju, obogaćuje iskustvo i povećava svijest, što u konačnici dovodi do krajnjeg cilja: mijenjanja ponašanja posjetitelja u smjeru svjesnog korištenja zaštićenih površina. Danas se više nego ikada uviđa potreba za visokokvalitetnim programima edukacije

koji će podići razinu svijesti i dovesti do promjene ponašanja u smjeru održivog razvoja i očuvanja onoga najvrednijeg što je dočekalo našu generaciju i što ostavljamo generacijama koje dolaze.

Prilog 4.

Muzejski portal – iz lokalnog u globalno

Danko Dujmović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Odsjek za povijest umjetnosti
ddujmovic@ffri.hr

Uvod

Na 17. skupu *Arhivi, knjižnice, muzeji*, održanom u studenom 2013. u Poreču, održano je izlaganje pod naslovom *Značaj edukativnih programa u baštinskim ustanovama*, primarno s aspekta muzejske djelatnosti. Pritom je bila istaknuta prezentacija baštine kao jedna od temeljnih uloga muzeja, ali i rastuća svjesnost o ulozi i odgovornosti muzeja u lokalnoj zajednici i društvu općenito te pitanje prepoznatljivosti i posjećenosti muzeja koje će se početi javljati kao sve značajniji čimbenik u kontekstu vrednovanja rada struke, opravdanosti pojedinih projekata, pa na koncu i (svidjelo se to nekome ili ne) ostvarivanja zarade. Zaključeno je kako edukativni programi u muzejima stvaraju dodatnu vrijednost na samu izložbenu djelatnost jer pridonose ugodnom iskustvu posjetitelja, olakšavaju prijem informacije i prilagođavaju ga svakoj ciljanoj skupini, potiču posjetitelje na ponovni dolazak u muzej, a nerijetko i na višekratne posjete jednoj te istoj izložbi budući da se uz nju mogu organizirati različite radionice, vodstva, predavanja i drugi oblici edukativnih sadržaja. Međutim u izlaganju su uočeni i problemi koji se javljaju u vezi s prepoznavanjem značaja edukativnih programa, kao što su npr. nerazumijevanje i neprepoznavanje edukativne uloge muzeja (kako unutar pojedinih muzejskih ustanova tako i u javnosti), nekoordiniranost i nedostatno komuniciranje s nastavnicima (kao najbrojnijom ciljanom skupinom muzejskih posjetitelja), neinformiranost samih nastavnika zbog (kako je često slučaj) neprecizno i nejasno formuliranih obavijesti o izvođenju edukativnih sadržaja koje oni sami ne mogu iskori-

stiti za kreiranje svojih nastavnih planova, kao i nedovoljna iskorištenost školskih kurikulumu u kreiranju muzejskih edukativnih programa. Na koncu je kao rješenje predloženo stvaranje *online* kataloga svih edukativnih sadržaja u hrvatskim muzejima koji bi svakom posjetitelju, a prvenstveno nastavnicima, olakšao dolaženje do informacija o tome što se sve u muzejima nudi i time pojednostavio planiranje posjeta muzeju, a edukativne muzejske sadržaje učinio prepoznatljivijima i dostupnijima u javnosti.

Ideja o stvaranju takva kataloga javno je iznesena na 7. skupu muzejskih pedagoga Hrvatske, održanom u studenom 2012. u Rijeci. Naime tada su predstavljeni rezultati istraživanja o tome koliko su nastavnici upoznati s mogućnostima koje im pruža suradnja s muzejskim pedagogima ili drugim muzejskim stručnim djelatnicima zaduženim za kreiranje edukativnih programa u svojim ustanovama. Istraživanjem su obuhvaćeni učitelji/učiteljice te nastavnici/nastavnice povijesti (u osnovnim i srednjim školama) i likovne umjetnosti (u srednjim školama) s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije. Rezultati su na spomenutom skupu predstavljeni pod naslovom *Znaju li oni da mi postojimo?* budući da je istraživanje pokazalo kako nastavnici nisu u dovoljnoj mjeri prepoznavali ulogu muzejske edukacije i muzejskih pedagoga kao mogućih partnera u suradnji i pomoći pri planiranju posjeta muzeju. Naime ispitani nastavnici u velikoj mjeri nisu znali odgovoriti na pitanje što je zadatak muzejskog pedagoga, a od svih koji su vodili svoje učenike u muzej, samo ih je četvrtina odgovorila kako su surađivali s nekim muzejskim pedagogom (ili drugim muzejskim stručnjakom zaduženim za edukaciju). S druge strane, gotovo svi ispitani nastavnici odgovorili su da bi im planiranje posjeta muzeju bilo lakše u suradnji s nekim zaposlenim u samom muzeju te da bi željeli ostvarivati bolju suradnju s muzejima. Iz toga se može uočiti postojanje određenog jaza gdje s jedne strane stoje kvalitetni edukativni programi u muzejima, s druge strane stoji interes nastavnika, no intenzivnija suradnja izostaje. Na pitanje koje su najveće prepreke boljoj suradnji nastavnici su davali odgovore koji se mogu svrstati u nekoliko grupa: preopterećenost nastavnim programom, komplikacije vezane uz organizaciju izlaska iz škole i financije, no u daleko najvećem postotku kao glavni se problem javlja nedovoljna informiranost o tome što se sve u muzejima nudi. Stoga je kao rješenje predložen neki oblik informativnog servisa koji bi omogućio nastavnicima, a onda i svim ostalim posjetiteljima, dostupnost informacija o edukativnim sadržajima u muzejima.

Hrvatsko muzejsko društvo prepoznalo je vrijednost te ideje te je kao njezin krajnji rezultat nastao Muzejski portal, koji je kao gotov proizvod predstavljen na 18. skupu *Arhivi, knjižnice, muzeji* u Rovinju 2014. godine. Vrijednost je toga projekta u pretraživaču koji svakom zainteresiranom korisniku omogućava jednostavno i lako dolaženje do informacija o događanjima u muzejima na jednome mjestu. Naime do sada su nastavnici i drugi korisnici, ako su željeli isplanirati izlet ili posjet nekom muzeju, morali posjećivati *web*-stranice svakog pojedinog muzeja da bi saznali koji su im sadržaji na raspolaganju. Problem je što svi muzeji nemaju svoje *web*-stranice, a ako ih i imaju, ponuđeni sadržaji nisu svugdje dovoljno kvalitetno opisani na način da korisnik može prema danim informacijama izabrati ono što najbolje odgovara njegovim interesima. Često su (čast iznimkama) informacije oblikovane vrlo šturo i nejasno na način da daju podatke o mogućim vodstvima i radionicama, ali bez konkretnih opisa, podataka o trajanju pojedinih sadržaja, potrebnoj pripremi, terminima održavanja i slično. U tom kontekstu svakom je ostavljeno da izravno zove i kontaktira ponaosob svakog muzejskog pedagoga kako bi eventualno saznao nešto više, iako često ni sami korisnici ne znaju nužno što bi trebali pitati jer im nisu poznate mogućnosti koje su im na raspolaganju. Muzejski portal olakšao je postupak pretraživanja i planiranja posjeta muzeju budući da se svi sadržaji nalaze na jednome mjestu, a do informacija o njima moguće je doći pomoću ponuđenih elemenata koji mogu suziti ili proširiti pretragu. Tako naprimjer korisnici mogu istraživati sadržaje prema njima interesantnoj temi, regiji, gradu, vrsti događanja (vodstvo, kreativna radionica, tematska radionica, predavanje itd.), dobi korisnika (od predškolske do umirovljenika), razdoblju (od prapovijesti do danas) te korelaciji s određenim nastavnim predmetom. Svaki ponuđeni sadržaj predstavljen je kratkim opisom te informacijama o terminu održavanja, duljini trajanja, cijeni, maksimalnom broju sudionika, korelaciji s nastavnim predmetima, kao i s kontaktima nadležnih osoba. Pored toga, moguće je dobiti i materijale za pripremu posjeta muzeju te pogledati fotografije ili videoilustracije vezane uz temu određenog sadržaja.

Muzejskim portalom edukativni programi koji se organiziraju i kreiraju u muzejima postaju dostupniji te svim posjetiteljima olakšavaju informiranje, planiranje i organiziranje posjeta. Tim katalogom muzejska zajednica čini korak naprijed u boljem i kvalitetnijem komuniciranju sa svojim posjetiteljima, a sama se muzejska pedagogija, odnosno, u širem smislu, eduka-

tivna uloga muzeja na najbolji način prezentira javnosti s obzirom da se nudi na uvid nepregledan repertoar raznovrsnih događanja među kojima korisnik može birati ili barem steći uvid u ono što muzejski pedagozi i drugi muzejski stručnjaci doista rade. To je način na koji svaki pojedini muzej iz lokalnog djelokruga ulazi u globalni vidokrug.

Prilog 5.

Bez ruma nema šturma! – Mrežno objavljivanje dnevničkih zapisa Stjepana Kolandera „Sa ratišta I.-XX.“ povodom obilježavanja stogodišnjice početka Prvog svjetskog rata

Zdenka Šinkić

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

z.sinkic@hismus.hr

Uvod

Ove se godine u europskim zemljama i diljem svijeta obilježava 100. godišnjica početka Prvog svjetskog rata – „Velikog rata“ koji je trajno promijenio svijet. Prvi svjetski rat bio je prvi globalni sukob s dalekosežnim posljedicama za čitav svijet.

Mali čovjek u velikom ratu

Stjepan Kolander rodio se u Zagrebu 6. siječnja 1891. godine u obitelji Vatroslava i Balbine Kolander koja je stanovala u Zagrebu u Dugoj ulici br. 14 na II. katu (danas Radićeva). Otac mu je bio profesor glazbe, skladatelj i orguljaš Zagrebačke prvostolnice. Stjepan je završio „Trgovačku školu s maturom“, a s navršene 23 godine života kao dobrovoljac desetnik krenuo je u lokalni rat između Austro-Ugarske i Srbije koji će ubrzo prerasti u

Fotografija 1.

Fotografija 2.

europski, a potom i u svjetski sukob. U Prvom svjetskom ratu bio je kadet, kasnije zastavnik, poručnik i natporučnik u 25. (zagrebačkoj) domobranskoj pješачkoj pukovniji (9. satnija).¹

O dnevničkim zapisima

Kolander je nekoliko dana prije objave sveopće mobilizacije, proglasa Franje Josipa I. i objave rata Srbiji, 28. srpnja 1914. godine, započeo voditi iscrpne dnevničke zapise. Dnevници su nešto osobno i otkrivaju mnogo o osobnosti svojih autora. Kolander je bilježio događaje i osobne dojmove, ispisao je stranice svojih razmišljanja, opisao je vlastita psihološka stanja, tjeskobe i čežnju za bližnjima, rodnim Zagrebom i domovinom. Oslikao je ratnu svakodnevicu, sudrugove, pretpostavljene i civile, zabilježio je na stotine imena hrvatskih domobrana i časnika te njihove sudbine.

Dnevne je zapise, kao i sačuvane dnevne zapovijedi i ratna izvješća, brojne nacрте bojnih položaja, vojne zemljovide i priručnike, propagandne letke i brošure, fotografije, novinske članke, pa i cijele novine, sabrao u dvadeset

1 Dadoh zlato za željezo : Prvi svjetski rat u zbirkama Hrvatskog povijesnog muzeja / urednica kataloga Jelena Borošak Marijanović : Hrvatski povijesni muzej, 2011.

ukoričenih svezaka/knjiga, složeni hrbat uz hrbat, dužine 90 cm s naslovom „Sa ratišta I.-XX.“

Oduvijek su dnevnički zapisi bili „zlatni rudnik“ za rasvjetljavanje povijesnih zbivanja i osoba. Bez obzira na to što zapisi nose u sebi autorov osobni „pečat“, oni su dragocjeno svjedočanstvo minulih vremena. Dnevnički zapisi Stjepana Kolandera zaslužili su da se objave kao primjer svjedočanstva pripadnika 25. domobranske pješake pukovnije i kao „hrvatski pogled“ na Prvi svjetski rat.

Ususret stogodišnjici Prvoga svjetskoga rata – plan projekta digitalizacije i mrežno objavljivanje dnevničkih zapisa Stjepana Kolandera

Ususret stogodišnjici Prvoga svjetskoga rata zaživjela je ponovno ideja objavljivanja dnevničkih zapisa Stjepana Kolandera, Zagrepčanina koji se borio na bojištima Srbije, Galicije i Soče. Dnevnički zapisi, osim što obiluju podacima, predstavljaju osobnu sudbinu jednog malog čovjeka.

Cilj je digitalizirati i sačuvati hrvatsko nasljeđe, čime bi i izvorna građa za vojnu povijest koju je Kolander prikupio i sačuvao u Dnevniku postala dostupnija javnosti. Tijekom 2013. godine započeli su pripremni radovi. Bilo je potrebno okupiti manji broj ljudi koji bi radili na tom projektu. Na početku planiranja projekta digitalizacije zapitali smo se što i kako digitalizirati s obzirom da se radi o dvadeset svezaka s brojnim priložima, nastalim u ratnim godinama, a u cijelosti oblikovanim do kraja 1918. godine ili neposredno nakon Prvog svjetskog rata. S obzirom da je kustosica Dokumentarne zbirke I Ela Jurdana pregledala dnevničke zapise, upoznala je ostale sa strukturom dnevničkih zapisa na temelju koje je rađen plan digitalizacije građe. Knjiga I. odnosi se na razdoblje od proglašenja opće mobilizacije 27. srpnja do 4. prosinca 1914. godine i u potpunosti je prepisana. Ostale knjige strukturirane su na drugi način te po svojem sadržaju nude građu za selektivno objavljivanje. U planu je najprije predviđena digitalizacija upravo prvog sveska, potom trinaestog, zatim drugog i desetog, a potom i ostalih prema sadržaju.

Kako Hrvatski povijesni muzej, u čijem su posjedu Kolanderovi dnevnički zapisi, ima uvjete i razrađen program digitalizacije građe, odlučeno je da

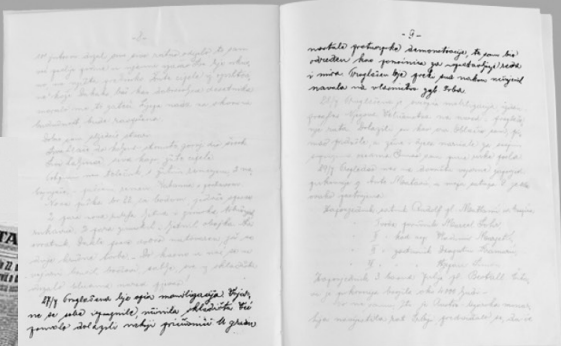

SRPANJ 1914

P	6	13	20	27	
U	7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29
Č	2	9	16	23	30
P	3	10	17	24	
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

27. srpnja 1914.

Sa ratišta, Knjiga I.

Proglasena bje opća mobilizacija. Vojarne se sobe ispraznile, učinila skladišta. Već pomalo skoji pričuvnici. U gradu nastale protusrpske demonstracije, te sam bio određen kao a za uspostavljanje reda i mira. Proglašen bje preki sud nakon učinjenih navala na zgb. Srba.

Fotografija 3. Mrežna stranica: „Bez ruma nema šturma“

se projekt digitalizacije odvija unutar samog muzeja. S obzirom na vrstu građe, odlučeno je da se snimanje prepusti fotografkinji Hrvatskog povijesnog muzeja Ivani Asić. Većina međunarodnih smjernica preporuča .TIFF (Tagged Image File Format) kao standardni format za pohranu slikovnih datoteka. Stoga je građa snimana s izvornika u razlučivosti od 300 dpi, a *master*-slike pohranjene su na muzejski sustav za pohranu podataka prema standardima u nekomprimirani .TIFF-format iz kojeg se naknadno mogu izvesti svi ostali formati. Nakon što je planirano gradivo digitalizirano, postavljeno je pitanje na koji način predstaviti javnosti dnevničke zapise. S obzirom na količinu zapisa, kao i veću dostupnost javnosti, opredijelili smo se za *web*. On nam je pružio više tehničkih mogućnosti za povezivanje različitih svezaka, a korisnicima interneta pruža mogućnost istraživanja. „Internet postaje gradski trg globalnog sela sutrašnjice“, rekao je Bill Gates.² Pojam „globalno selo“ koristi se i kao metafora za internet i *world wide web*. Bez promjene mjesta boravka moguće je uz pomoć interneta stupiti u kontakt s ljudima iz cijelog svijeta. Građa na internetu sve je popularnija zbog svoje jednostavne dostupnosti. Objavljivanjem digitaliziranog sadržaja putem interneta građa postaje dostupna na daljinu, bez obzira na to gdje se korisnik nalazi i u vrijeme koje odgovara korisniku. Mi smo odlučili da naše mrežne stranice postanu čitaonica u kojoj će se korisnici udobno smjestiti i prelistati stranice Dnevnika Stjepana Kolandera.

Sljedeći korak bio je odrediti na koji način koncipirati mrežnu stranicu. Na izradi koncepta radila sam s kustosicom Anom Filep. Ideja je bila objavljivanje Kolanderova ratnog dnevnika iz dana u dan na mrežnim stranicama HPM-a, dio po dio, kako bi se pratile misli i doživljaji običnog malog čovjeka u Velikom ratu slijedeći kronološki njegove zapise, počevši od dana proglašenja opće mobilizacije. Uvodni dio obuhvatio bi razdoblje od atentata u Sarajevu (28. lipnja 1914.) do proglašenja ratnog stanja.

Mjesec dana nakon odlaska u rat Kolanderovo ushićenje da se bori za spas doma i domovine splasnulo je pred osjećajem straha i smrti. Redovito se hrabrio konjakom, rumom, rakijom i vinom. Stoga smo za naslov naše *web*-stranice o Prvom svjetskom ratu izabrali izreku koja se pripisuje hrvatskim vojnicima u austro-ugarskim postrojbama: „Bez ruma nema šturma (juriša)!“

2 Citati.hr [citirano: 2015-04-02]. Dostupna na: <http://citati.hr/citat-1710>

Razradili smo strukturu mrežnih stranica koje bi se sastojale od 9 glavnih stranica, a od kojih bi samo jedna imala podstranicu:

1. Naslovna
2. Bez ruma nema šturma
3. O Stjepanu Kolanderu
4. O dnevniku
5. Dnevnik I – XX
 1. S ratišta, Knjiga I – 20. S ratišta, Knjiga XX
6. Uz Dnevnik
7. Impresum
8. Uvjeti korištenja
9. Kontakt

Kolanderov ratni dnevnik „Sa ratišta I. – XX.“ popraćen je i digitaliziranim predmetima iz raznih muzejskih zbirki Hrvatskog povijesnog muzeja koji su tematski vezani uz Prvi svjetski rat, a stručno su ih obradili kustosi Muzeja. Oni svojim objavljivanjem, kao i Kolanderov ratni dnevnik, prateći datume od prije 100 godina postaju javnosti dostupni svjedoci, ali i „interpreti“ zbivanja za vrijeme Velikoga rata.

Prvi izgled stranice izrađen je i predstavljen radnoj grupi, a zatim krenulo se u realizaciju mrežne stranice. Iskoristili smo zakupljeni prostor na poslužitelju našeg *web-providera* Avalona d.o.o., nakon čega je uslijedio rad na samoj mrežnoj stranici. Mrežna prezentacija traži manju veličinu datoteka, stoga je trebalo digitaliziranu građu dodatno pregledati i obraditi. Taj zahtjevan posao na sebe je preuzela kolegica Ana Filep koja obrađuje stranice Dnevnika na način da se objavljuju samo njegovi dijelovi, prateći kronološki njegove zapise. Za to vrijeme kolegica Ela Jurdana nastavila je s prijepisom ostalih knjiga. Po izradi mrežne stranice, njezina testiranja i konačnog postavljanja na poslužitelj 27. srpnja 2014. godine uslijedile su dopune, izmjene, kao i svakodnevno ažuriranje podataka.

Umjesto zaključka

Projekt i dalje traje jer je zamišljen tako da prati ratne godine, jednu po jednu. Nadamo se kako ćemo do kraja projekta što široj javnosti približiti taj, u hrvatskoj historiografiji pomalo zaboravljeni, rat. Također, potrebno je naglasiti da su dnevnici poput ovog Kolanderova malobrojni i vrlo su rijetki slučajevi da jedna osoba kontinuirano prati zbivanja kroz sve ratne godine. Imamo li to na umu, dnevnički zapisi Stjepana Kolandera postaju zanimljiviji za stručnjake, ali i ostale korisnike, a njihova dostupnost prioritet.

Literatura

Citati.hr [citirano: 2015-04-02]. Dostupna na: <http://citati.hr/citat-1710>

Dadoh zlato za željezo : Prvi svjetski rat u zbirkama Hrvatskog povijesnog muzeja / urednica kataloga Jelena Borošak Marijanović : Hrvatski povijesni muzej, 2011.

Prilog 6.

Edukativni programi u Hrvatskom povijesnom muzeju – za lokalnu i globalnu zajednicu

Jelena Hotko

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb
j.hotko@hismus.hr

Uvod

Posljednja u nizu edukativnih radionica održanih na 18. AKM-ovu seminaru bila je upravo radionica kojom je pružen pregled edukativnih programa muzejskog pedagoga u jednoj muzejskoj ustanovi – Hrvatskom povijesnom muzeju, s posebnim osvrtom na edukativne radionice.

Hrvatski povijesni muzej ima bogatu povijest edukativnog rada s posjetiteljima raznih uzrasta i porijekla, koji osim stručnih i interaktivnih vodstava po tekućoj izložbi gotovo redovito mogu odabrati i uključiti se u jedan od dodatnih edukativnih programa u ponudi, po vlastitom izboru.¹ Naime budući da Muzej nema stalni postav te stoga ostvaruje svoju izložbenu i edukativnu djelatnost putem povremenih izložbi povijesne tematike, nije u mogućnosti posjetiteljima prikazati cjelokupan pregled povijesti hrvatskoga naroda i naroda koji su tijekom stoljeća živjeli i žive na području današnje Republike Hrvatske. Stoga je kao jedno od mogućih rješenja odabrano organiziranje dodatnih programa koji su vezani uz edukaciju i komunikaciju s posjetiteljima, a nerijetko su usklađeni i sa školskim kuri-

1 Filep, Ana; Hotko, Jelena. Edukacija u AKM zajednici; Edukativne online igre: mrežna stranica Hrvatskog povijesnog muzeja. // Arhivi, knjižnice, muzeji 17 (2014), str. 340-363.

kulumom.² Također, Muzej se često aktivno uključuje u obilježavanje povijesnih spomen-dana i manifestacija muzejske zajednice te organizira raznovrsna događanja poput koncerata, predavanja, predstava, gostovanja, kostimiranih vodstava i sl. No iako su takva događanja i muzejske manifestacije (Noć muzeja, Međunarodni dan muzeja) izuzetno privlačne većem broju posjetitelja, značajno je spomenuti kako Muzej kontinuirano održava i organizira edukativne radionice koje su prepoznate među posjetiteljima, pogotovo nastavnicima povijesti, likovne kulture te hrvatskoga jezika i književnosti. Muzej u stalnoj ponudi ima 18 raznovrsnih radionica, a njihov je broj svake godine u porastu. Radionice se razlikuju po temi, vrsti/karakteru (npr. tematske, kreativne, igraonice), trajanju (od 45 do 90 minuta), korištenim metodama i dr. Namijenjene su ponajprije školskom uzrastu, ali ne isključivo. Osim toga, radionice se održavaju i na stranim jezicima, najčešće na engleskom, što nam omogućava provođenje radionica sa svim kategorijama posjetitelja. Iako je u kategoriji stranih posjetitelja kao sudionika najzastupljenija studentska i srednjoškolska populacija, ipak valja napomenuti da se pojedine radionice uspješno izvode i s ostalim kategorijama posjetitelja, grupama, kao i pojedincima.

Zbog čega to naglašavamo? Zbog općeg pitanja gore navedene edukativne radionice – je li moguće muzejske edukativne sadržaje istovremeno ponuditi lokalnoj i globalnoj zajednici i na koji način? Ovo je tek jedan od pokušaja davanja zadovoljavajućeg odgovora.

Edukativne radionice Hrvatskog povijesnog muzeja

Radionice u Hrvatskom povijesnom muzeju uključuju interaktivno i interdisciplinarno te informalno stjecanje znanja, a poželjan je rad s manjim grupama do 20 osoba, koje omogućuju kvalitetniji rad, učenje kroz igru i likovno izražavanje sudionika uz rješavanje kreativnih zadataka prilagođenih uzrastu.³ Radionice redovito pružaju uvid u odabranu originalnu muzejsku građu, a tijekom njihova izvođenja koriste se i pojedine replike ili

2 Hotko, Jelena. Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga – Hrvatski povijesni muzej. // *Povijest u nastavi* 16 (2010.), str. 31-245.

3 Isto.

kopije muzejskih predmeta, zanimljive edukativne igre i radni zadaci, *PowerPoint*-prezentacije i, povremeno, metoda oživljene povijesti.⁴ Broj radionica svake je godine u porastu budući da se radionice uz nove izložbe često postavljaju tako da se mogu provoditi i nakon završetka izložbe. Takve radionice često nadopunjuju i proširuju izložbenu tematiku, daju širi povijesni i društveni kontekst uz obrađivanje relevantnih tema zanimljivih posjetiteljima. Teme su raznolike, uvijek odabrane iz bogate riznice hrvatske i europske prošlosti te prilagođene svim kategorijama posjetitelja. Zajednički je cilj polaznicima na najbolji način omogućiti što kvalitetnije i zanimljivije stjecanje znanja o hrvatskoj povijesti. Kako realizacija programa uvelike ovisi o prostornim mogućnostima Muzeja i postavima tekućih izložbi, potreban je prethodni dogovor s muzejskim pedagogom, a sve radionice i dodatni edukativni materijali u potpunosti su besplatni!

Na ovom ćemo mjestu ukratko pobrojati radionice i istaknuti njihove posebnosti te korištene metode.

Fotografija 1. Radionica „Iz prošlosti domovine Hrvatske“

4 Hotko, Jelena. Pedagoški aspekti i pregled izložbe „Uspomene /na/ jednog bana – Ostavština Jelačić u Hrvatskom povijesnom muzeju“. Glas 7 (2010.), 6-12.

1. Iz prošlosti domovine Hrvatske

Radionica daje presjek hrvatske povijesti od doseljenja Hrvata do novijega doba hrvatske povijesti, do Domovinskog rata i ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju. U sklopu radionice posebna je zanimljivost scenski prikaz krunidbe hrvatskih kraljeva te proglašenja vitezova – po srednjovjekovnom običaju, u kojem sudjeluju svi sudionici prema izvučenim ulogama i unaprijed pripremljenom materijalu (scenarij, prijestolje, kruna, žezlo, mač...). Ta je radionica vrlo dobro prihvaćena od strane nižih razreda osnovne škole, ali u njoj uvijek rado sudjeluju i odrasli posjetitelji (**Fotografija 1.**).

2. „Dolazak Hrvata“

Pomoću *PowerPoint*-prezentacije, povijesnih karata, snimki predmeta iz grobnih nalaza i radnih zadataka sudionicima se predstavljaju priče i legende o dolasku Hrvata u novu domovinu, značajni procesi koji su obilježili ranija razdoblja hrvatske povijesti te razdoblje narodnih vladara, ali i važnost likovnih prikaza te tematike u vremenu buđenja nacionalne svijesti tijekom 19. stoljeća. U kreativnom dijelu radionice (koji je opcionalan) izrađuju se likovni prikazi inspirirani danom temom.

3. Hrvatska glagoljaška baština

Predstavlja se staro hrvatsko pismo glagoljica, daje se uvid u njezino nastajanje, primjenu i mijenu, predstavljaju se najznačajniji sačuvani pisani spomenici poput misala i kamenih spomenika s glagoljskim natpisima, a polaznici svladavaju osnovne oblike slova, na zanimljiv i interaktivan način uče glagoljsku azbuku s praktičnom primjenom znanja – polaznici na taj način u Muzeju izrađuju i unikatne suvenire (majice, torbe, čestitke i sl.). Svaki polaznik po završetku dobiva glagoljsku azbuku radi mogućnosti daljnje primjene stečenoga znanja. Ta radionica izuzetno je dobro prihvaćena od posjetitelja svih uzrasta, a pogotovo od stranih posjetitelja.

4. Heraldika

Sudionici se upoznaju s poviješću i pravilima izrade grbova te uz kreativne zadatke izrade vlastitog obiteljskog grba i/ili radne listiće imaju i praktičnu primjenu stečenog znanja – postaju „mladi heraldi“!

5. Genealogija – tko su moji preci

Sudionici uče o genealogiji, povijesti, značaju, izradi i primjeni rodoslovnih stabala, a u kreativnom dijelu, uz radne listiće i provjeru stečenog znanja, radionica nudi praktičnu primjenu znanja kroz izradu vlastitog rodoslovnog stabla. Stoga je to jedina radionica na koju sudionici moraju doći unaprijed pripremljeni.

6. Svakodnevni život i običaji plemstva – od srednjega vijeka do naših dana

Daju se zanimljive informacije o životu i običajima plemstva te predstavljaju raznoliki običaji i mijene koje prolazi moda, prehrana, bonton i društveni, kulturni i politički, odnosno svakodnevni život plemića u nekoliko povijesnih razdoblja – od srednjega vijeka do današnjih dana. Osim putem *Power-Point*-prezentacije i sačuvanih muzejskih predmeta, sudionici interaktivno stječu znanje kroz druženje s kostimiranim „plemkinjama i plemićima“ iz prošlih vremena, kroz metodu oživljene povijesti – na praktičan način uče pravila dvoboja časti, plesne korake, pravila lijepog ponašanja, običaje i društvene konvencije prošloga vremena te zanimljive detalje („štiklece“) iz života istaknutih pojedinaca.

Fotografija 2. Levin i Antonija Rauch

7. Blago potonulog broda iz 16. stoljeća

Na primjeru kasnorenesansnog brodoloma kod otočica Gnalića i izronjenih predmeta sudionici uče o svakodnevnom životu s kraja 16. st., putovima pomoraca i trgovaca te opremi broda i teretu namijenjenom prodaji i razmjeni robe između Istoka i Zapada. U kreativnom dijelu sudionici rješavaju i izvršavaju radne zadatke (potraga za predmetima, njihovo sastavljanje i sortiranje, vezanje mornarskih čvorova te izrada igračaka i ukrasa uz pomoć predmeta sličnih originalima). Zanimljivo je da se tom radionicom pruža i mnoštvo informacija o podvodnoj arheologiji.

Fotografija 3. Sudionica radionice

8. Zrinski i Frankopani u hrvatskoj povijesti

Daje se pregled povijesti značajnih hrvatskih velikaških obitelji Zrinskih i Frankopana te istaknutih pojedinaca koji su na mnogo načina obilježili hrvatsku i europsku prošlost te kulturni život, od razdoblja narodnih vladara do 17. stoljeća. Posebno se obrađuje tema zrinsko-frankopanske urote i pogubljenja hrvatskih velikaša Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana, ali i posljedice toga čina po hrvatsku povijest i društvo.

9. Hrvatski narodni preporod

Kroz ovu radionicu odabirom originalnih predmeta iz fundusa Muzeja može se sagledati odraz ideje preporoda na kulturu stanovanja, odijevanja i svakodnevnog života u Hrvatskoj, a tijekom radionice predstavljaju se nositelji pokreta, glavne ideje i tekovine preporoda, kao i najznačajniji politički i kulturološki događaji iz prve polovice 19. stoljeća. Zbog toga se ta radionica često koristi kao nadopuna školskog kurikuluma nastave povijesti, kako u osnovnim tako i u srednjim školama.

10. Ban Josip Jelačić – narodni ban

Predstavlja se ličnost i djelovanje Josipa Jelačića, koji se prikazuje kao vojskovođa, političar i ban, ali se ujedno putem muzejskih predmeta iz Ostavštine Jelačić daje uvid u osobni život velikog hrvatskog bana te sudbine njega i njegove obitelji, uz prikaz odraza Jelačićevog banovanja u suvremenom životu. Usvojeno znanje provjerava se na kreativan način – putem interaktivnih radnih zadataka i raznovrsnih edukativnih igara prilagođenih uzrastu, a ponekad i kroz metodu oživljene povijesti.

11. Ban pučanin Ivan Mažuranić

Predstavlja se život i djelo Ivana Mažuranića – bana, političara, preporoditelja i pjesnika – te kulturni i politički događaji u Hrvatskoj od preporodnog razdoblja do kraja 19. stoljeća, u kojima je i sam Ivan Mažuranić aktivno sudjelovao. Također se putem sačuvanih muzejskih predmeta iz Ostavštine obitelji Mažuranić daje uvid u privatni život velikog hrvatskog bana, s kraćim predstavljanjem života i djela njegove unuke Ivane Brlić Mažuranić.

12. Ivana Brlić Mažuranić

Tema radionice jest Ivana Brlić Mažuranić kao spisateljica, unuka hrvatskog bana, supruga i majka – njezin život, počeci spisateljstva, istaknuta djela i likovi te utjecaji na današnji život mlađih, ali i starijih generacija koje su odrastale s Ivaninim bajkama. Radionica se bavi i ulogom žena u društvu kasnog 19. i ranog 20. stoljeća (uz Ivanu spominju se i Marija Jurić Zagorka, Slava Raškaj i dr.).

13. Društveni život u 19. stoljeću

Nakon kraćeg izlaganja na temu svakodnevice, društvenog života i odijevanja krajem 19. i početkom 20. stoljeća, slijede kreativni zadaci u kojima sudionici izrađuju cilindre i lepeze (po izboru), ali i uče plesati bečki valcer te pravila damskog i kavalirskog ponašanja. Iako je ponekad pravi izazov uspješno nagovoriti sudionike da odaberu svoje plesne partnere, u konačnici mnogi uspijevaju svladati svoje (često i prve) korake bečkog valcera, i to na najbolji način – kroz druženje, smijeh i igru – te naposljetku uspješno usvajaju znanje koje će im, vjerujemo, koristiti cijeli život!

Fotografija 4. Sudionici radionice

14. Veliki rat

Predstavljaju se raznovrsne teme i sadržaji vezani uz razdoblje Velikog rata (ratna događanja, uporaba novih tehnologija, uzroci i posljedice rata), ali kroz uvid u osobne priče predstavlja se i svakodnevica te sudbine ljudi kako na ratištu tako i u njegovoj pozadini. Uz izvorne muzejske predmete koriste se i multimedijiska i didaktička pomagala (edukativne karte, *puzzle*, slagalice te posjetiteljima uvijek draga metoda oživljene povijesti).

15. Priče iz hrvatske povijesti

Radionica je namijenjena prvenstveno najmlađima i njihovim obiteljima te polaznicima nižih razreda osnovne škole, budući da predstavlja brojne mitove, legende i istaknute događaje kojima obiluje hrvatska prošlost, a koji se donose uz vizualne prikaze historijskog slikarstva (legende o dolasku Hrvata, krunidbi kralja Tomislava, Zvonimirovoj kletvi, Crnoj kraljici, Veroniki Desiničkoj, Gričkoj vještiči...) i mnoge priče koje smo otrgnuli iz zaborava vremena kako bi ih i posjetitelji jednog dana mogli pričati drugima. Na posljetku u kreativnom dijelu, nadahnuti inspirativnim pričama iz prošlosti, sudionici uz pomoć kartona, škara i ljepila izrađuju kocke/slagalice koje nose naljepnice s motivima povijesnog slikarstva, a koje im ostaju za uspomenu.

Fotografija 5. Aktivni sudionici radionice

16. Moja domovina

Radionica na zanimljiv način pruža presjek povijesti i značenja državnih simbola Republike Hrvatske (grb, zastava i himna), od njihove pojave i primjene u prošlosti do današnjih dana.

17. Božićna radionica – od Svetog Nikole do Sveta tri kralja

Predstavlja se božićna tradicija, od starih običaja iz vremena doseljenja i pokrštavanja Hrvata sve do današnjih dana, uz pojašnjavanje simbola koje povezujemo s Božićem, kao i načina njegova slavljenja u stara vremena. Radionica je i likovna jer se posjetitelji uključuju u izradu posebnih božićnih ukrasa i jaslca prema sačuvanim bakrorezima Ivana Nepomuka Schauffa (1757.-1827.), koje nakon završetka radionice mogu ponijeti sa sobom. Ta je radionica najčešće namijenjena predškolskom i osnovnoškolskom uzrastu te obiteljskim posjetima, a budući da se slušaju i božićne pjesme, nerijetko je to i najživahnija radionica u našoj ponudi, koja uz to ima i jednu specifičnost – u ponudi je samo u božićnom razdoblju.

18. Domovinski rat

Iako je u logičkom slijedu na 15. mjestu, ovu radionicu donosimo na kraju zbog toga što je sudionicima 18. AKM-ova seminara bila predstavljena i u kreativnom dijelu. Radionica multimedijским putem i uvidom u originalnu građu daje presjek najznačajnijih događaja iz vremena Domovinskog rata, putem sačuvanih dokumenata i predmeta поближе se istražuju pojedine teme, a polaznici se mogu i kreativno izraziti debatom, rješavanjem edukativnih zadataka te izradom plakata ili zidnih novina (s univerzalnim temama poput stradanja, rata, mira, slobode, diplomacije) i apela za mir u svijetu. Budući da se zadaci temelje na samostalnom istraživanju multimedijских sadržaja, uvidu u originalnu muzejsku i dokumentarnu građu, kreativnosti i interakciji sudionika te pripremljenom edukativnom materijalu, na sličan smo način radionicu (njezin kreativni dio, posebno prilagođen za AKM-ove sudionike) proveli i u Rovinju. U konačnici smo razmijenili iskustva, dojmove i kreativno se izrazili te dobili vrlo zanimljivu kreaciju – plakat s temom KONTRA(S)T.

Zaključak

U teorijskom dijelu radionice поближе je predstavljena izvedba više navedenih edukativnih programa, dok su se u drugom, praktičnom, dijelu sudionici mogli sami uključiti u odabrani program na temu Domovinskog rata,

uz kreativne zadatke/vježbe (pregled i analiza dokumenata, odabir materijala i izrada plakata). Jedan od zadataka bio je pokušati ponuđene materijale i program radionice prilagoditi lokalnom i globalnom tržištu, s ciljem poticanja razmišljanja i pronalaženja odgovora na postavljeno pitanje mogu li baštinske ustanove svojim programima „pokrenuti i mijenjati“ (lokalni i globalni) svijet i kako. Jasno je uočeno da pristup lokalnoj i globalnoj zajednici na istu temu (često) ne može biti isti, ali da se u isto vrijeme može osmisliti kvalitetan edukativni program koji će promišljenim pristupom omogućiti i jednoj i drugoj zajednici kvalitetno i interaktivno stjecanje znanja, na njima primjeren i prilagođen način.

Stoga možda smijemo zaključiti, kako na temelju višegodišnjeg rada na mjestu muzejskog pedagoga u Hrvatskom povijesnom muzeju i provođenja navedenih programa s posjetiteljima tako i na temelju razmjene iskustava sa stručnjacima iz šire AKM-zajednice, da je edukacija u muzejima i ostalim baštinskim ustanovama sposobna prilagoditi se svim kategorijama posjetitelja, raznih uzrasta, interesa, predznanja i porijekla, ali da to pred stručnjake koji se bave edukacijom nedvojbeno stavlja ozbiljan zadatak promišljanja i prilagodbe pripremljenih sadržaja, koje moramo pripremati uvijek razmišljajući o krajnjim korisnicima – onima za koje to i radimo. Jer naša je baština danas možda na sigurnom u našim „rukama“, ali istovremeno, da bi ispunila svoju ulogu, mora na dostojan i odgovarajući način pronaći put u komunikaciji s javnošću. A mi smo oni koji na tom putu moraju zauzeti ulogu prevoditelja i tumača danas često zaboravljenih značenja. Na taj način osigurati ćemo našim posjetiteljima i budućim naraštajima izravnu i jasnu komunikaciju s baštinskim predmetima, svjedocima prošlih vremena, usvajanje pozitivnih vrijednosti i novo promišljanje slike o svijetu u kojem živimo te mogućnost jasnijeg vrednovanja baštine koja svjedoči o povijesti zemlje iz koje potječemo ili koju posjećujemo po prvi put. A na takav način usvojeno znanje ostaje u sjećanju za cijeli život, neminovno mijenjajući stavove i razmišljanja pojedinca i njihov put u budućnost. Ovo je dakle jedan od odgovarajućih načina na koje baštinske ustanove mogu odgovoriti na izazove današnjeg vremena i „pokrenuti i promijeniti“ svijet, a ključ leži u našim rukama. To je, po mišljenju autora, ohrabrujuća pomisao i velik poticaj za daljnji stručni rad.

Literatura

Filep, Ana; Hotko, Jelena. Edukacija u AKM zajednici; Edukativne online igre: mrežna stranica Hrvatskog povijesnog muzeja. // Arhivi, knjižnice, muzeji 17 (2014), str. 340-363.

Hotko, Jelena. Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga – Hrvatski povijesni muzej. // Povijest u nastavi 16 (2010.), str. 231-245.

Hotko, Jelena. Pedagoški aspekti i pregled izložbe „Uspomene /na/ jednog bana – Ostavština Jelačić u Hrvatskom povijesnom muzeju“. Glas 7 (2010.), str. 6-12.